

מהדורת ההברות א

הברות מבוארות

עם ציורים
על פי מפרשי המשנה

מסכת פסחים

ביאור משולב במשנה
פירוש רבינו עובדיה מברטנורא

תורה בתפארתה

הקדמה

זכות גדולה נפלה בחלקנו, להגיש בפני כלל לומדי התורה את המסכת השנייה מסדרת משניות 'אבוקה' - מסכת פסחים, אחר שזכינו שהמסכת הראשונה שבהוצאתנו - מסכת ברכות שפתחה את הסדרה הנפלאה הזאת התקבלה באלפי בתי ישראל, בתי מדרש, ותלמודי תורה בארץ ובגולה, ובסייעתא דשמיא נתקבצו אצלינו תגובות נלהבות עדות על החשק הגדול והחדוותא דאורייתא שנתווספו אצל תינוקות של בית רבן בלומדם במשניות שבמהדורתנו.

והנה כעת מקץ שנתיים ימים של שקידה מתמדת על היצירות המופלאות יוצאת לאור מסכת פסחים מבוארת ומצויירת בחן הדר ופאר רב, ומיד לאחר מכן בקרוב ממש יצאו לאור בס"ד מסכתות נוספות המוכנות לדפוס, סדרת המשניות עתידה לראות אור בשלימות על כל סדר מועד, ושלת הבבות במסכת נזיקין, בעז"ה בעתיד הקרוב.

במהדורה זו הדפסנו את המשניות בשלימותן, עם פירושו היסודי והמובהק של רבנו עובדיה מברטנורא, בתוספת ביאור קל בשפה ברורה וצחה אשר הוא בנוי ומיוסד בדייקנות על דברי הרע"ב ושאר מפרשי המשנה, ביאור נפלא זה קיבל את הסכמתם וברכתם של גדולי ישראל שליט"א.

גולת הכותרת והחידוש הגדול במהדורה זו, הינם הציורים המדויקים להפליא, המבארים ומפרטים את דברי המשנה באור צח, חי ומוחשי, וידועה היא משכבר התועלת הגדולה הקיימת בראיה המוחשית, מלבד חשקת התורה שהיא מוסיפה לצעירי הצאן, באמצעות ההמחשה נתפסים הענינים באופן חי, ונקלטים היטב בגנזי נפשותיהם הטהורות של תשב"ר, ובזכות ההמחשה עומדים הדברים לעיניהם ימים רבים, ותורמים רבות להבנת דברי המשנה, שלא כל קורא יכול לעמוד עליהם מתוך דברי הביאור בלבד. הדבר נצרך בפרט בימינו אנו שרחוקים אנו שנים רבות מתקופת המשנה, וחפצים שהיו משמשים בזמנם אינם שימושיים בימינו, ומחמת המחסור בציורים נמצאים התלמידים חסרים ידיעה ברורה ובהירה, עתה באמצעות הציורים ניתן להחיות לנגד עיני הלומד את הדברים שבהם הוא עוסק, וכל זה מועיל להבין כראוי את דברי המשנה ואת המפרשים. אין כל ספק שתועלת עצומה יש בכך להורים ולמלמדים המעונינים לאתגר את צעירי הצאן הקדושים ולהוסיף על ידיעותיהם.

ידועים הם דברי חכמינו ז"ל במסכת מנחות (כט, א, ומקורו במכילתא פ"ב, א):

שלושה דברים היו קשים לו למשה, עד שהראה לו הקב"ה באצבעו, ואלו הן: מנורה, ראש חודש ושרצים. וברמב"ם (הלכות קידוש החודש פ"א ה"א) התבאר, שמראות אלו הראה הקב"ה למשה במראה הנבואה. עיי"ש.

פרק ראשון

פרק זה עוסק במצות ביעור ושריפת חמץ

ויבוארו בו הדינים כדלהלן:

זמן בדיקת חמץ, מקומות הטעונים בדיקה, בדיקת החמץ כשלא בדק בזמנו, זמן אכילת החמץ ושריפתו, דין שמירת טהרת קודשים ותרומה, שריפת תרומה בפסח.

מסכת פסחים

פרק א

א אור לארבעה עשר, ליל שלמחרתו יהיה ארבעה עשר. וקורא התנא ללילה אור כדרך שקורין לענר סגי נהור, ולישנא מעליא נקט: בודקין את החמץ. אית דמפרשי טעמא דבדיקה כדי שלא יעבר על כל יראה ובל ימצא אם יהיה חמץ בביתו בפסח. ואף על גב דבבטול בעלמא סגי, חיישינן שמא ימצא גלוסקא יפהפיה וימלך על בטולו ויחשב עליה לאכלה, ויעבר עליו על כל יראה ובל ימצא, הלכך בודקים את החמץ כדי לבערו מן העולם. ואית דאמרי טעמא דבדיקה גזרה שמא ימצא חמץ בביתו בפסח ויאכלנו, כיון שאין רגיל להיות בדל ממנו כל שאר ימות השנה: לאור הנר. בגמרא יליף דבדיקת חמץ צריכה שתהא לאור הנר, מדכתוב הכא (שמות יב, יט) שאר לא ימצא, וכתיב התם (בראשית מד, יב) וימצא הגביע, מה מציאה האמורה שם על ידי חפוש, שנאמר ויחפש וכו' וימצא, אף מציאה האמורה כאן על ידי חפוש, וחפוש הוי בנר דכתיב (משלי כ, כז) נר ה' נשמת אדם חפש כל חדרי בטן. ותקנו הבדיקה בלילה מפני שבלילה כל העם מצויים בבתיהם, ואור הנר יפה לבדיקה בלילה יותר מביום, דשרגא בטרהרא למאי מהניא. ומיהו אם לא בדק ליל ארבעה עשר ובדק בארבעה עשר שחרית צריך שיבדק נמי לאור הנר: ולמה אמרו. לקמן במתניתין: שתי שורות. של חביות הסדורות זו

המשנה המבוארת

פרק א

משנה א

ההכנה הראשונה שיש לעשות קודם חג הפסח היא סילוק החמץ מהבית, לכך המשנה הראשונה של המסכת פותחת בדיני 'בדיקת חמץ'.

אור לארבעה עשר - ליל ארבעה עשר בניסן בודקין - מחפשים את החמץ כדי לבערו מן הבית שלא יישאר חמץ ברשותו ויעבור באיסור בל יראה ובל ימצא, וכן כדי שלא יבוא לאכלו, ובדיקה זאת יש לעשותה לאור הנר מפני שאורו טוב ביותר לבדיקה בחורים ובסדקים. כל מקום שאין מכניסין בו חמץ בדרך כלל, אין צריך שם בדיקה כי אין הדרך להניח שם חמץ. ולמה אמרו חכמים בהמשך המשנה שיש לבדוק שתי שורות במרתף אף על פי שבדרך כלל לא מכניסים חמץ למרתף, ולכאורה אינו צריך כלל בדיקה, כיון ששם מדובר דווקא במקום שמכניסין בו חמץ שהרגילות להכניס שם חמץ כגון במרתף יין, שפעמים השמש נכנס לשם תוך כדי הסעודה בעוד פיתו בידו, ושוכח שם את פיתו.

שתי שורות במרתף - מקום שמכניסין בו חמץ

כפי שנתבאר במשנה, אף שהמקומות שאין הדרך להכניס אליהם חמץ אינם צריכים להבדק מחמץ, בכל אופן מרתף של יין צריך בדיקה, מפני שבזמנם היה מצוי ששולחים את השמש באמצע הסעודה להביא יין

מהמרתף (כי קשה לשער מראש את כמות היין שתדרש לסעודה, משום שאין כמות קבועה לשתיה), והיה הולך לשם עם הפת שבידו ופעמים מפני טרדתו בהגשת היין והבאתו לבעל הבית היה שוכח את הפת שעימו במרתף, וכדי לצאת מחשש זה הצריכו חכמים בדיקה גם במרתפי היין הסמוכים לבתים (דין זה שייך בכל מחסן או מרתף שהיו מחזיקים בו דברים הנצרכים לסעודה).

[גמרא פסחים ח, ב ורש"י שם; רמב"ם חמץ ומצה פ"ב ה"ה; שו"ע אור"ח סי' תלג סעיף ג; רבינו עובדיה מברטנורא; תויו"ט; תפארת ישראל].

פרק ב

כָּל שְׁעָה שְׁמֵתָר לְאֹכֵל, מְאֹכֵל לְבִהמָה לְחֵיה וְלְעוֹפוֹת, וּמוֹכְרוֹ לְנֹכְרֵי, וּמוֹתָר בְּהִנָּאתוֹ. עֶבֶר זְמַנּוֹ, אֲסוּר בְּהִנָּאתוֹ,

פרק ב א. כָּל שְׁעָה שְׁמֵתָר לְאֹכֵל. מְדֵלָא קְאָמַר כָּל שְׁעָה שְׁאוּכַל מְאֹכֵל, וְנִקְטַ לֵה בְתָרֵי לִישְׁנֵי, מִשְׁמַע דְּאִתְרֵי גִבְרֵי קְאִי. וְהֵכִי קְאָמַר, כָּל שְׁעָה שְׁמֵתָר לְכַהֵן לְאֹכַל בְּתֵרוּמָה מְאֹכֵל יִשְׂרָאֵל חֲלִין לְבִהמָתוֹ.

ומתניתין רבן גמליאל היא, שרבן גמליאל אומר חלין נאכלין כל ארבע ותרומה כל חמש. ולית הלכתא כותיה, אלא בין בתרומה בין בחלין אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש: מאכיל לביהמה לחיה ולעופות. צריכי, דאי תנא בהמה, הוה אמינא בהמה דאי משירא חזי לה ומבער ליה אין, אבל חיה כגון נמיה וחתול וחדודה דאורחה להצניע אימא לא. ואי תנא חיה, הוה אמינא חיה דאי משירא מצנעא ליה ולא עבר עליה על כל יראה אימא אין, אבל בהמה זמנין דמשירא ולא אדעתיה לבערו ועבר עליה על כל יראה אימא לא, קא משמע לן. ועופות, אידי דתנא בהמה וחייה, תנא נמי עופות: ומוכרו לנכרי. לאפוקי מבית שמאי דאמרי לא ימכר אדם חמצו לנכרי אלא אם כן יודע בו שיכלה קדם הפסח, דקסברי מצוה אני לבערו מן העולם ולא שיהיה קים: ומתיר בהנאותו. בהנאות אפרו. כגון אם תרכו באור קדם זמן אסורו מתיר להנות באפרו אפלו לאחר זמן אסורו: עבר זמנו. משהגיע שעה ששית, אף על פי שאין אסורו אלא מדברי סופרים, אסור בהנאותו כאלו היה מאסורי הנאה של תורה. שאם קדש בו אשה אין חוששין לקדושו, ואפלו בחמץ נקשה, כגון דגן שנפל עליו דלף וכיוצא בו, שבפסח עצמו אין אסורו אלא מדברי סופרים, אם קדש בו אשה ביום ארבעה עשר משהגיע שעה ששית אין חוששין לקדושו:

המשנה המבוארת

פרק שני

משנה א

משנתנו עוסקת בסוף זמן היתר הנאה מחמץ בערב פסח, ובאופנים השונים שניתן לבער את החמץ מן העולם.

כָּל שְׁעָה שְׁמֵתָר עֵדִיין לְאֹכֹל את החמץ בערב פסח [לכהנים, באכילת תרומת חמץ], כלומר עד סוף שעה חמישית מאכיל - מותר להאכיל חמץ לביהמה לחיה ולעופות, ומוכרו לנכרי- וכן מותר למכור חמץ לגוי סמוך לזמן האיסור, ומתיר בהנאותו - שאם שרף את החמץ באש בזמן שמותר לאכול באופן שנפסל מאכילת כלב, מותר בהנאה אף לאחר זמן איסורו. אבל אם כבר עבר זמנו - זמן אכילת חמץ, היינו מתחילת שעה ששית, הרי הוא אסור בהנאותו,

כָּל שְׁעָה שְׁמַתָּר לְאָכֵל, מֵאֲכִיל לְבַהֲמָה לְחֵיה וְלְעוֹפוֹת.

מבואר במשנתנו שבערב פסח בשעה רביעית שמותר לאכול חמץ, מותר ג"כ להאכיל את בהמתו וכן שאר הנאות מהחמץ, אבל בשעה חמישית שכל העם תולין ואינם אוכלים וגם אינם שורפים, אסור ג"כ להנות מהחמץ ולהאכיל את בהמתם. אולם רבן גמליאל סובר שמכיון שבשעה חמישית מותר לכהן לאכול חמץ של תרומה כדי שלא יאבד בשריפה, מותר גם לישראל בשעה זו להאכיל את בהמתו, או להאכיל חיה ועוף. המשנה פרטה כמה סוגי בעלי חיים שמותר להאכילם, מפני שבכל אחד מהם יש חידוש כאשר מאכילים ברשותו, כדלהלן:

בהמה, אין דרכה להצניע מה שמשירת, וממילא יש סברא להקל דוקא בבהמה כיון שקל למצוא את החמץ אם תשייר מאכילתה, בכל אופן החידוש הוא שלא חוששים שמא מאיזו סיבה לא ימצא החמץ שתשייר. חיה, כלומר אפילו נמיה וחולדה שדרכם להצניע את האוכל שבא לידיהם, ומשום כך היה מקום להחמיר מחשש שלא ימצאו הפירורים שישארו.

ממילא מובן מדוע הוצרכה המשנה לכתוב את שניהם, ומכיון שהוזכרו שניהם הוזכרו גם עופות.

ניתן לראות בציור שלפנינו כיצד כשהכהן אוכל תרומת חמץ בתוך ביתו, הישראל רשאי להאכיל רק את בהמותיו, ולכן מרחיק את בנו מלאכול חמץ, אבל מותר לו להאכיל בהמה, חולדה, נמיה או חתול וכפי שנתבאר. [גמרא פסחים כא, א; רש"י שם ד"ה בהמה; תוס' שם ד"ה ואי; הרמב"ם בפיה"מ; רבנו עובדיה מברטנורא; ובתוספות יו"ט].

את הנכרי על חמצו, אחר הפסח אסור בהנאה. חמץ שנפלה עליו מפלת, הרי הוא כמבער. רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו:

למפרע דשל ישראל הנה: הרי הוא כמבער. ואף על פי כן צריך לבטלו, שמא יפקח הגל במועד ונמצא עובר עליו: כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו. וכמה היא חפישת הכלב, שלשה טפחים:

המשנה המבוארת

את הנכרי - ובאופן ההפוך כשהלוה הישראל לנכרי כסף על חמצו של הגוי שנתנו לו בתור משכון, ואמר לו שאם לא ישלם את חובו יעבור החמץ להיות של הישראל למפרע אזי באופן זה אחר הפסח חמץ זה אסור בהנאה שהחמץ היה ברשות ישראל, ונחשב כמונונו של המלווה הישראלי, והרי זה חמץ שעבר עליו הפסח שאסור בהנאה. חמץ שנפלה עליו מפלת שנפל עליו קיר וכדו' ונתכסה בגל של אבנים ועפר הרי הוא נחשב כמבער ואין צורך לחפשו ולשורפו מפני שאינו מצוי לישראל. רבן גמליאל אומר [מבאר את דברי חכמים] אימתי חשוב כמבוער כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו - דוקא כאשר נפלה עליו מפולת כזאת שאין הכלב יכול לחפש אחר החמץ, כלומר שהחמץ קבור תחת המפולת לפחות בעומק שלושה טפחים:

יש חולקים וסוברים שאין העדפה בלקיחת החסה, וכל המינים שוים לקיום המצוה.

יש מרבתינו האחרונים שהעירו, שכיום יש להמנע מלקיחת החסה למרור מפני שאינו מר כל כך.

[גמרא פסחים לט, א וברש"י שם ד"ה חסה; בית יוסף ושו"ע סי' תעג סעיף ה; חק יעקב שם ס"ק יח; ביאור הלכה שם ד"ה יקח; חו"א או"ח סי' קכד ד"ה לט, א. להרחבה ראה: רבינו חננאל פסחים שם; ראבי"ה פסחים סי' תעג; שו"ת מהרי"ל סי' נח; שו"ת חכם צבי סי' קיט].

עולשין - חכמינו בתלמוד אמרו שעולשין הכוונה 'הינדבי', מדובר בצמח דו שנתי בעלי עלים ארוכים, העלים הצעירים משמשים מרכיב בסלט וטעמם מריר לאחר שנתקשו.

תמכא - רבותינו האחרונים מארצות אשכנז החזיקו שמאכל החרין הידוע והמצוי, הוא התמכא שמוזכר במשנה, ויש שהעירו על קביעה זו מפני ששורשו בעל טעם חריף מאד, אבל אינו מר כלל.

[מג"א או"ח סי' תעג ס"ק י"א, חכם צבי סימן קיט].

רע"ב מברטנורא כתב במשנתינו, שהוא סיב הגדל סביב הדקל, אלא שהעירו עליו האחרונים שרבותינו בתלמוד אמרו כן על 'חרחבינא' ולא על תמכא. ויש שפירשו שהוא מין עולש.

ז. אין שורין את המרסן במים. קרים וכל שכן פושרין כדי לתת לפני התרנגולים: אבל חולטין. האשה לא תשרה את המרסן ברותחין, שכל זמן שהמים רותחים אינו יכול להחמיץ. והאידינא נהוג עלמא אסורא אפלו בחליטה ברותחים: לא תשרה את המרסן. לשוף בו בשרה, מפני שמחמיץ בשריתו:

המשנה המבוארת

משנה ז

המשנה מונה פעולות שונות שאסרו לעשותם בפסח משום סרך איסור חמץ.

אין שורין במים את המרסן - פסולת החיטים המנופה מן הקמח לתרנגולים כדי שיתרכך ויאכלוהו התרנגולים, שמא יחמיץ ונמצא עובר בכך על איסור בל יראה ובל ימצא, אבל חולטין - מבשלים את המורסן במים רותחים, שחום המים מבשלים אותו מיד ומונעו מלהחמיץ, ושוב אינו מחמיץ יותר. וכן האשה לא תשרה את המרסן במים

▶▶ **הרחבינא** - רבותינו בתלמוד אמרו שהחרחבינא הוא הצמח הנקרא 'אצוותא דדיקלא' - כלומר סיב הגדל ונכרך סביב לדקל. הראשונים הסבירו שאין הכוונה לסיב עצמו מכיון שצריך מין זרע והסיב אינו תואם לכך, ומשום כך פירשו שהם עשבים שקרויין כן ודומים להם.
[רש"י פסחים שם; ובמאירי שם].

כפי שהצמח מזוהה כיום, בצעירותו גדלים בו עלים ירוקים וכהים הראויים לאכילה אלא שטעמם מר (ראה בציור שלפנינו).

מרור

הרמב"ם בפירושו כתב שהמרור המוזכר במשנה הינו מין חזרת מדברית מר מאד. וברבינו עובדיה מברטנורא פירש שהוא מין כוסברתא מר מאוד. רבים שייכו צמח זה לצמח הכוסברא המוכר בימינו.

בבית יוסף (או"ח סי' תעג סעיף ה) כתב, שאינו יודע טעם מהו כוסברתא.

תְּכַשִּׁיטֵי נָשִׁים. זֶה הַכֶּלֶל, כָּל שֶׁהוּא מִמּוֹן דָּגָן, תְּרֵי זֶה עוֹבֵר בְּפֶסַח. תְּרֵי אֵלּוּ בְּאַזְהָרָה, וְאֵין בְּהֵן מִשּׁוּם כֶּרֶת:

אחרים להשיר את השער או להלבין ולעדן את הבשר. ואין הלכה כרבי אליעזר: כל שהוא מין דגון. מחמשת המינים, ומערבין בהן מים. דאי אין בהם מים אלא

מי פרות קימא לן דמי פרות אין מחמיצין: תרי אלו באזהרה. אם אכלן עובר בלאו: ואין בהם כרת. דעל חמץ גמור ענוש כרת ואינו ענוש כרת על התערבת, אבל לוקה על אכילתו אם אכל כזית חמץ בתוך התערבת בכדי אכילת פרס. אבל אם לא אכל כזית חמץ בתוך התערבת בכדי אכילת פרס אינו לוקה מן התורה, מיהו אסורא מיהא איפא, דחמץ בפסח אוסר בתערבתו בכל שהוא:

המשנה המבוארת

תְּכַשִּׁיטֵי נָשִׁים - תמרוקי נשים הניתנים על העור, ומעורב בהם סולת וכדו' גם הם צריכים ביעור, ואפילו שהם תערובת חמץ נוקשה יש לבערם. זֶה הַכֶּלֶל כָּל דָּבָר שֶׁהוּא מִמּוֹן דָּגָן - חמשה מינים: חיטים, שעורים, כוסמין, שבולת שועל ושיפון, ומעורב בהם מים תרי ז' עובר עליהם בבל יראה ובל ימצא אם קיימם ברשותו בפסח. תרי אלו המנויים לעיל אסורים רק באזהרה - בלאו, ואין בהן משום חיוב כרת אם יאכל מהם מפני שחלקם אינו חמץ הראוי למאכל, אלא חמץ נוקשה, וחלקם אינו חמץ בעין אלא תערובת חמץ.

זומן של צבעים.

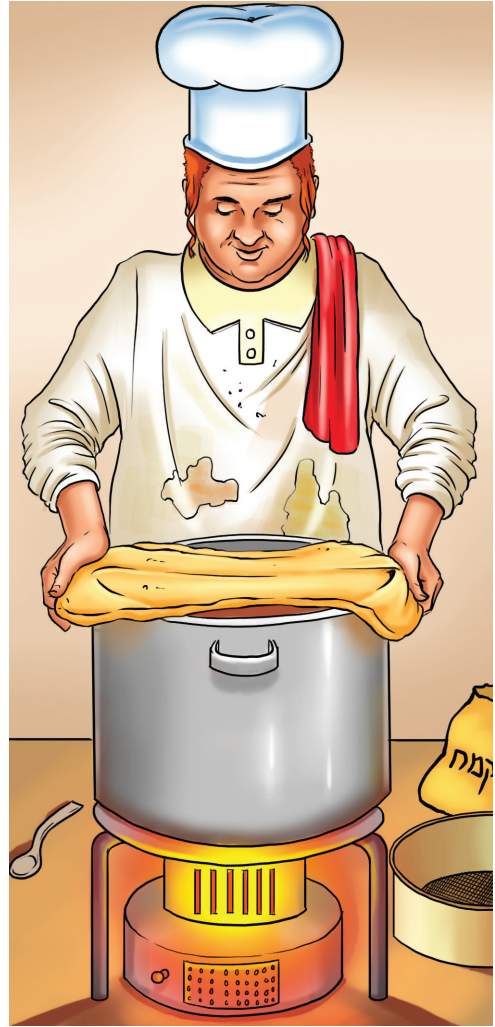
זומן של צבעים - דרכם של צבעי עורות ובגדים לקחת את הסובין (קליפת החיטה החיצונית) ושורין אותן במים, והיו משתמשים בו כעמילן להעמידם יפה, או כדי לצבעם. וזומן זה הוא נחשב חמץ נוקשה (שפירושו, חמץ קשה ורע לאכילה).

[גמרא פסחים מב, ב וברש"י שם (וראה חכמת שלמה בביאו"ד רש"י); רש"י חולין כח, א ד"ה ללכא; ריטב"א שם בשיטת רש"י; רמב"ם בפיה"מ; תויו"ט].

ועמילן של טבחים.

עמילן של טבחים - דרכם של הטבחים לקחת חיטים מתבואה שלא הביאה שליש שאינה ראויה לאכילה, ומייבשין אותן וטוחנין אותן ולשין אותן ועושין מהן כעין פת, עם פת זו היו מכסים את קדרות האוכל המתבשלות, והיא סוחפת אליה את פסולת המאכל שדרכה לצוף על פני התבשיל.

יש מי שפירש, שנקרא 'עמילן' - מפני שלהכין בצק זה ולכסות בה פני הקדרה, כרוכה בפעולה זו עמל ויגיעה. [גמרא פסחים שם, וברש"י שם; ירושלמי פסחים ריש פ"ג; מאירי; ריטב"א; רבינו חננאל פסחים שם. להרחבה ראה: רש"י בבא מציעא פו, ב ד"ה לעמילן; רש"י בראשית יח, ו; פירוש הטור על התורה שם, ערוך ערך 'עמילן'].

וקולן של סופרים.

קולן של סופרים - דרכם של סנדלרים וכורכי ספרים להשתמש בקולן זה כדבק, והוא עשוי מקמח ומים, ועיקרו קמח שיפון הנשאר מעפר הריחיים, ויש בכוח תערובת זאת לדבק. גם קולן זה הוא בכלל חמץ נוקשה וצריך לבערו, ומ"מ אחר שהשתמשו בו להדבקת דברים שונים, אותם דברים אינם צריכים ביעור, מפני שנפסל מאכילת כלב ואין צורת חמץ עליו.

[גמרא פסחים מב, ב וברש"י שם; רמב"ם בפיה"מ; רמב"ם וראב"ד פ"ד הי"א מחמץ ומצה; פסקי רי"ד שם מב, ב; ריטב"א שם; מאירי שם מב, א; רבינו עובדיה מברטנורא].

מוֹלִיכִין וּמְבִיאִין בָּלַיִם מִבֵּית הָאֵמֶן, אֵף עַל פִּי
הָאֵמֶן. בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר. וְאֵף עַל פִּי
שְׂאֵינָם לְצַרְךָ הַמוֹעֵד:

המשנה המבוארת

מחוץ לחצר. מוליכין לתקן ומביאין - מחזירים בללים גמורים מבית האמן בערב פסח, אף על פי שאינם לצורך המועד אולם במועד עצמו אסור לעשות כן משום מראית העין.

מושיבין שובכין לתרנגולים.

התירו חכמים להושיב שובכים לתרנגולים ב"ד בניסן, ויש גורסים 'מושיבין שובכין, ותרנגולים' שהם שתי עיניים, האחד היתר הושבת יונים בשוכך לגדל אפרוחיהם, והשני היתר הושבת תרנגולת על הביצים לחממם (שהרי לשון שוכך הוא ענין ליונים ולא לתרנגולות).

ויש מפרשים שהושבת שובכים לתרנגולים, היינו תיקון מקום שיעמדו שם תרנגולים ותרנגולות לגדל אפרוחים (ולפי פירוש זה אסור להעמיד תרנגולת ע"ג ביצים).

בציור שלפנינו נראה הושבת יונים על ביציהם, והשבת תרנגולת שברחה במועד.

[גמרא פסחים נה, ב וברש"י שם ד"ה מושיבין, וד"ה שברחה; רבינו עובדיה מברטנורא כשיטת רש"י; מגיד משנה הלכות יו"ט פ"ח הלכה כא בדעת הרמב"ם; פסח מעובין-איסור עשיית מלאכה בערב פסח אות פו; תפארת ישראל יכין אות לא, ובוועז אות ב; וע"ע בב"ח אור"ח סימן תסח].

חזקיהו המלך ומעשיו

חזקיהו היה ממלכי יהודה, בהיותו בן 25 מלך על יהודה- את מלכותו קיבל מאביו 'אחז' שהיה אף הוא מלך יהודה אלא שלא כבנו חזקיהו שהיה מלך צדיק, היה אביו מלך רשע והרבה עבודה זרה בעם ישראל. במשך 29 שנה מלך חזקיהו, עשה הישר בעיני ה', בטחונו בהשם היה בכל ליבו ונפשו, והיה דבק בתורה ובמצוות.

במשנתנו הוזכרו ששה ממעשיו של חזקיהו המלך, להלן יובאו כמה ביאורים והרחבות בעניינם של מעשים אלו.

כיתת נחש הנחושת- על מעשה זה הודו לו חכמים. הגאון רבינו שמואל אליעזר הלוי אידל'ש (המהרש"א) בחידושו למסכת ברכות (י"ב) הקשה, מה החידוש בדברי המשנה שאומרת שחכמים הודו לחזקיהו על כך, הרי בודאי שידודו על כך, שהרי אין כל טעם בכך שנתר נחש הנחושת עד ימיו, ומן ההכרח שהיה מבטלו.

ומיישב, שיייתכן והיה טעם בכך דוקא להשאיר את נחש הנחושת, כדי שכולם יוכלו לראות את הנס והפלא שעשה הקב"ה עם ישראל בהצלתם, וידעו לדורות שאין הנחש ממית אלא החטא ממית, וכמו שמצינו שהשאירו את צנצנת המן, ואת מטה אהרן שפרח והוציא שקדים. ולכן החידוש הוא שבכל זאת צדק חזקיהו במקרה זה שהחליט בכל זאת לשבר את נחש הנחושת.

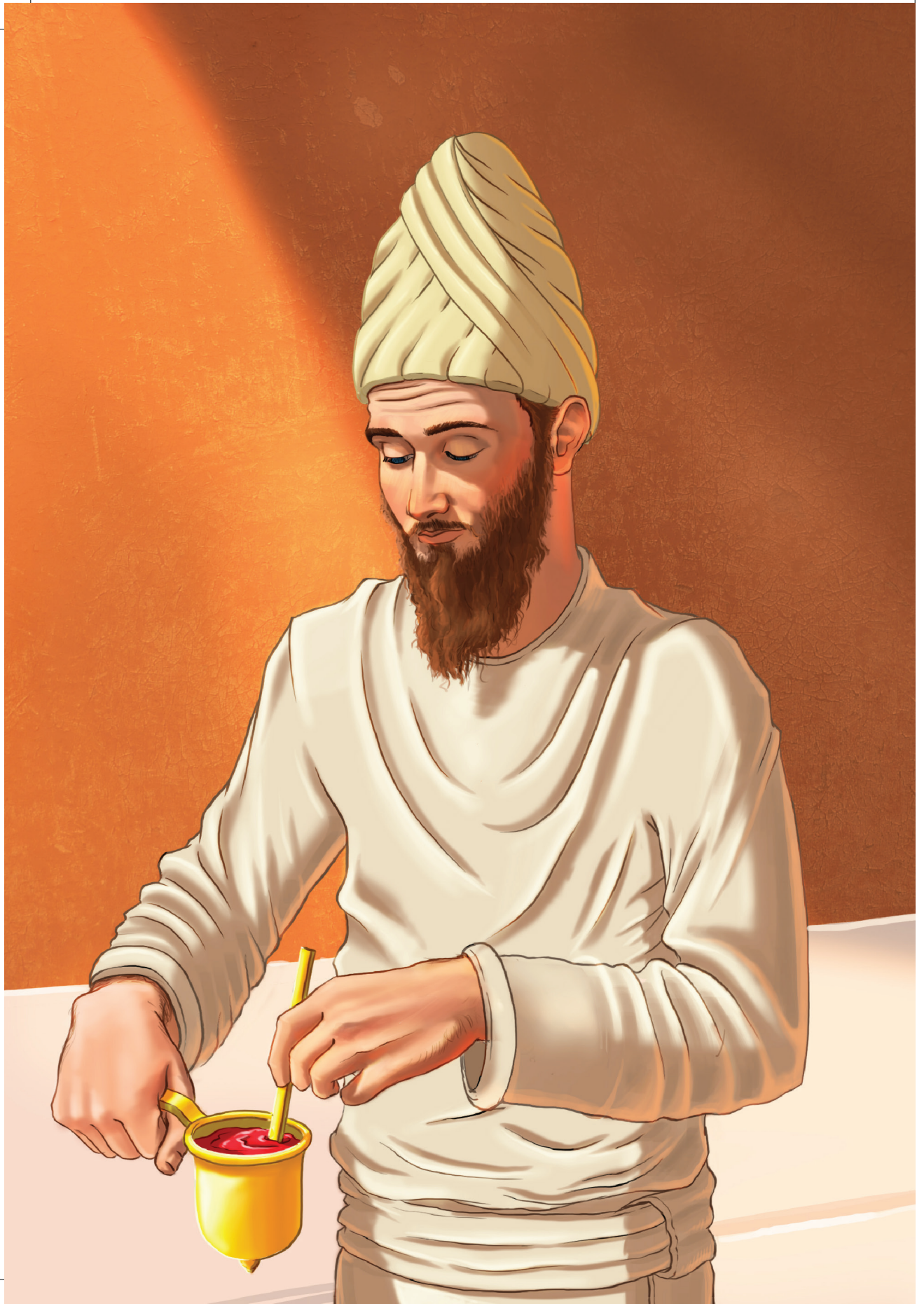
קצץ דלתות של היכל- על מעשה זה לא הודו לו חכמים. דבר זה ארע בשנת 14 למלכות חזקיהו אז עלה סנחריב מלך אשור על הערים הבצורות שבמלכות יהודה, וכבש אותן. חזקיהו המלך שלח אליו התנצלות על שמרד בו וביקשו שלא יעלה על ירושלים להלחם בו, ובעבור כך הסכים חזקיהו לשלם לסנחריב ככל אשר יטיל עליו, סנחריב הטיל על חזקיהו 300 כיכר כסף, 301 כיכר זהב, ובכדי לעמוד בהתחייבותו הוציאו חזקיהו את כל הכסף שבאוצרות המקדש והמלכות, אולם כל זה לא הספיק- ובלית ברירה הוצרך לקלף את ציפוי הזהב מדלתות המקדש וממפתן הבית (י"מ שלא קילף את הציפוי, אלא קצץ ממש את הדלתות). ציפוי זה, ציפה חזקיהו עצמו בתחילת מלכותו, מפני שהתקלקל הציפוי שציפה שלמה המלך כ-300 שנה קודם מעשה זה.

הגאון רבינו חיים יוסף דוד אזולאי (החיד"א) מבאר בספרו (חומת אנך מלכים-ב יח, טז) שודאי חזקיהו בטח בה' לא פחד מסנחריב ואף ידע שינצחו במלחמה, אלא שהעדיף לרצותו בכסף כדי שיוכלו ללמוד תורה במנוחה ותמשיך התורה להתקיים, ולא יצטרכו לבטל תורה בעסק המלחמה עם סנחריב. ויש שרצו לפרש לפי זה מדוע חכמים לעומת זאת לא הודו לו, כי לימוד הבטחון אף הוא לימוד חשוב, והיה צריך לחנך את ישראל ללמוד במנוחת הנפש ובשלווה למרות הסכנה ואימי המלחמה שהיתה צפויה אם לא יפייס את סנחריב.

[מלכים ב, יח ובתרגום יונתן בן עוזיאל שם; דברי הימים-ב כט, ג; מדרש קהלת רבה ט, ל; משבצות זהב מלכים שם; קול הרמ"ז במשנתנו].

מעשיו של חזקיהו רמוזים בשמו- הגאון רבינו יוסף חיים מבגדאד (הבן איש חי) בספרו בן יהודע (ברכות שם) מחדש רמז נפלא לששה דברים הללו שעשה חזקיהו, שהם נרמזים בשמו חזק-יהו, בשם חזקיהו יש ששה אותיות כנגד ששה דברים, השלשה שהודו לו עליהם חכמים רמוזים באותיות 'חזק' להורות שחזקוהו חכמים על מה שעשה, ואילו באותיות 'יהו' הם כנגד שלשה שלא הודו לו, ש'היו' ונעשו על ידו אבל לא הודו לו עליהם.

עד היכן הוא אומר, בית שמאי אומרים, וְחֹתֶם בְּגֵאֲלָהּ. כְּלוּמַר מְסִים, אֶת הַהֲגָדָה בְּכַרְכַּת גְּאֲלָהּ. וְלֹא פֶרֶשׁ תֵּנָא קָמָא לְמַלְתִּיהָ הֵיאֵךְ מְבַרְכִין אוֹתָהּ, וְאֵתוּ רַבֵּי טַרְפוֹן וְרַבֵּי עֲקִיבָא לְפָרוּשֵׁי לְמַלְתִּיהָ. רַבֵּי טַרְפוֹן אָמַר פּוֹתַח בֵּה בְּכַרוּךְ וְאֵינוֹ חוֹתֵם בְּכַרוּךְ, מִיַּדֵּי דְהִנְיָה אַבְרַכַּת הַפְּרוֹת וּבְרַכּוֹת הַמְצוֹת, דְּכֹלָה חֲדָא הוֹדְאָה הִיא. וְלְרַבֵּי עֲקִיבָא חוֹתֵמִין בֵּה בְּכַרוּךְ, לְפִי שְׁמוּסִיף בֵּה דְבָרֵי רְצוּי וּבְקֶשָׁה, כֵּן יִגְיַעְנוּ וְכוּ'. וְהִלְכָה כְּרַבֵּי עֲקִיבָא:

המשנה המבוארת

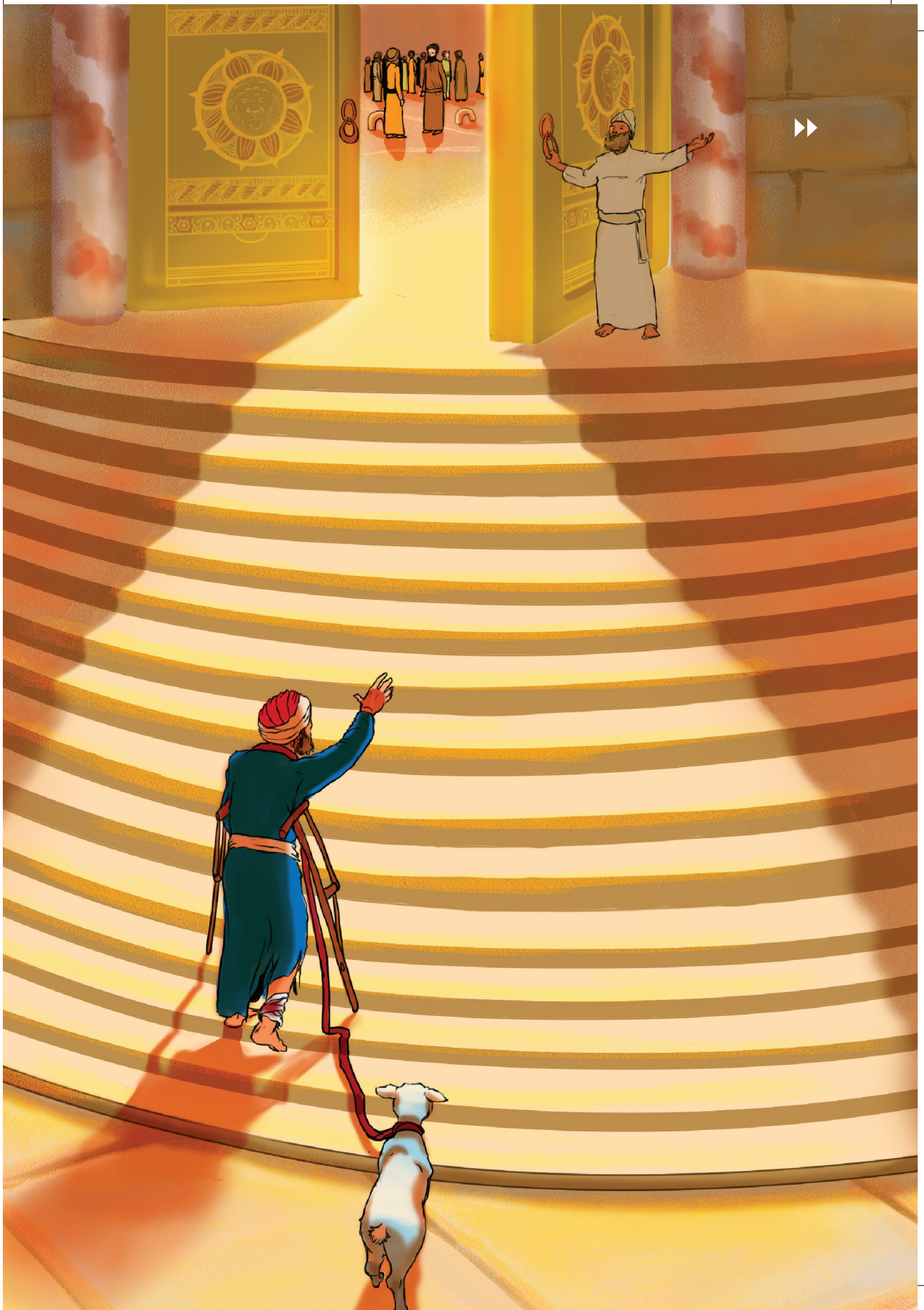
משנה ו

משנה זו ממשיכה לעסוק בסדר אמירת ההגדה.

עד היכן הוא אומר את ההלל קודם שתיית כוס שני, בית שמאי אומרים עד "אם הבנים שמחה" - שנמצא אומר מזמור אחד בלבד (תהילים קיג), בשביל שלא יירדמו התינוקות. ובית הלל אומרים: עד "חלמיש למעינו מים" - מזמור נוסף (תהילים קיד), כדי להזכיר יציאת מצרים וקריעת ים סוף. וחותרם את ההגדה בגאֵלָה - בברכת הגאולה, ובנוסח ברכת הגאולה נחלקו רבותינו:

שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד.

כפי שנתבאר במשנה, שתי חבורות שנמנו על קרבן פסח אחד, וכעת בשעת האכילה רוצים להחלק, מותרים ויכולים לאכול בשני בתים נפרדים. ואם היו שתי חבורות אוכלות בבית אחד, וקודם אכילת הפסח הם רוצים להחלק להיות שתי חבורות באותו בית עצמו, מותרים, וכל חבורה תאכל כשפניהם מוסבים לצד אחר, ומותרים להניח מיחם גדול באמצע בין שתי חבורות ולעשות בזה היכר שהן שתי חבורות נפרדות.

מיחם זה היה מלא במים חמים, ונועד למזוג את יינם במים חמים כפי הדרך בזמנם, וכשיש הרבה חבורות בבית אחד כולם משתמשים במיחם אחד ובשמש אחד, ויכולים להשתמש בשמש אחד לשתי הקבוצות אף שהוא נמנה רק עם אחת מהחבורות, וכשיצטרך למזוג לבני החבורה השניה ובפיו יש בשר מקרבן פסח, אסור לו להמשיך ולאכול את הבשר שבפיו כשנמצא אצל החבורה השניה, וכדי שלא יחשדוהו שאוכל שם הוא צריך לקפוץ [-לסגור] את פיו כשמוזג לבני החבורה השניה, ומחזיר את פניו כלפי חבורתו בקמיצת פיו כדי שלא יחשדוהו בני חבורתו שהוא אוכל, וכך כשפיו קמוץ שב לבני חבורתו, וכשנמצא בחבורתו ימשיך לאכול.

[גמרא פסחים פו, א וברש"י שם ד"ה אלו הופכין; רבינו עובדיה מברטנורא; תויו"ט. להרחבה ראה: רמב"ם הלכות קרבן פסח פ"ט הלכה ג].

